

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 796 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investition marketingni rivojlantirish asosida mintaqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлов, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	

Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузиева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmatdovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinova	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinova	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rni	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	

O'ZBEKISTONDA YASHIL BUDJETLASHTIRISH, ENERGIYA SAMARADORLIGI VA ISSIQXONA GAZLARI EMISSIONI

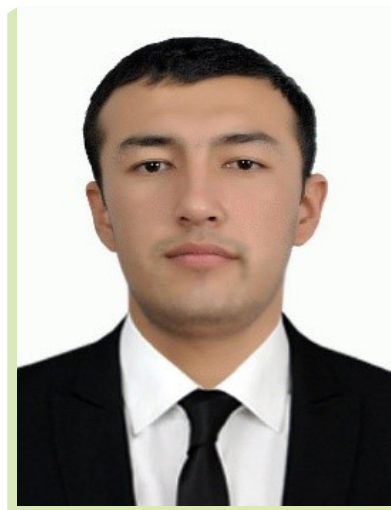
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich

I.f.d, professor, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi
huzuridagi Budjet-soliq ilmiy tadqiqotlari instituti direktori birinchi
o'rinbosari

Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich

Davlat boshqaruvi akademiyasi
mustaqil izlanuvchisi

Mamanov Alisher

Bank-moliya akademiyasi
mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Tadqiqotda O'zbekistonda yashil budjetlashtirish amaliyoti qanday amalga oshirilayotgani (takomillashtirish rejalari) va bu amaliyotning "yashil" iqtisodiyotga o'tishdagi ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, ushbu tadqiqotda yashil budjetlashtirish amaliyoti energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi bilan qanday bog'liqligi tadqiq qilinadi.

Kalit so'zlar: yashil budjetlashtirish, issiqxona gazi, iqlim jihatidan tamg'lash.

Abstract: The research reveals how green budgeting practice is implemented in Uzbekistan (improvement plans) and the importance of this practice in the transition to a green economy. This study also investigates how green budgeting practices relate to energy efficiency and greenhouse gas emissions.

Key words: green budgeting, greenhouse gas, climate budget tagging.

Аннотация: Исследование раскрывает, как в Узбекистане реализуется практика "зеленого" бюджетирования (планы улучшения) и значение этой практики при переходе к "зеленой" экономике. В этом исследовании также исследуется, как практика зеленого бюджета связана с энергоэффективностью и выбросами парниковых газов.

Ключевые слова: "зеленое" бюджетирование, парниковые газы, маркировка климатического бюджета.

KIRISH

Yashil iqtisodiyot cheklanmagan insonlarning talablarini qondirishda cheklangan tabiiy resurslardan foydalanishni minimallashtirishni, qayta tiklanuvchan energiyadan foydalanishning ko'lamini oshirishni, ekologik xavf, ekologik tanqislikni sezilarli darajada kamaytirishni va bioxilma-xillikni saqlab qolishni o'z oldiga maqsad qilib, pirovardida insoniyatning salomatligini yaxshilashga, farovonligi va ijtimoiy tenglikni yaxshilashga xizmat qiladi.

Jahon bankining tadqiqotlariga ko'ra ^[1] 2050-yilga borib iqlim o'zgarishi 216 million odamni o'zi yashab turgan davlatlarni tark etishiga olib kelishi mumkin. JSST ma'lumotlariga ko'ra ^[2], har yili 2 milliard odam toza ichimlik suvi yetishmasligi va 600 million kishi oziq-ovqat bilan bog'liq kasalliklardan aziyat chekmoqda, 5 yosh-gacha bo'lgan bolalar o'limining 30 foizi oziq-ovqat bilan bog'liq. Bunday tadqiqot natijalaridan shuni xulosa qilish mumkinki, "yashil" iqtisodiyotga o'tish davlatlar tomonidan bajarilishi ixtiyoriy bo'lgan "yaxshi" amaliyot bo'lmay, balki birinchi o'rinda qilinishi shart bo'lgan vazifa bo'lishi kerak. Mamlakatlar uchun "yashil" iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirishning eng muhim vositalaridan biri bu – yashil budjetlashtirish amaliyotidir.

Mamlakatlar uchun "yashil" iqtisodiyotga o'tishining asosiy richaglari – fiskal vositalar bo'lib, bunday fiskal vositalar yashil moliyalashtirish, yashil soliqqa tortish, yashil obligatsiyalar va ekologik yig'implarning turli shakllari kabilarni o'z ichiga oladi. Bunday vositalarning kompleks yig'indilaridan foydalanish yashil budjetlashtirish amaliyotlaridan foydalanish demakdir. Yashil budjetlashtirish davlat moliyasini boshqarishning zamonaviy innovatsion yondashuvlaridan biri bo'lib, bunda davlat budjeti xarajatlarini amalga oshirishda atrof-muhit, iqlim va ekologiya masalalariga ustuvor ahamiyat beriladi, soliq siyosatida yashil soliq imtiyozlari mexanizmlari joriy etiladi va bu rag'batlar atrof-muhitni ifloslantiruvchilar tomonidan qoplanadi.

Tadqiqotda O'zbekistonda yashil budjetlashtirish amaliyoti qanday amalga oshirilayotgani, amalga oshirish rejalari, bu amaliyotning "yashil" iqtisodiyotga o'tishdagi ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, ushbu tadqiqotda yashil budjetlashtirish amaliyoti energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi bilan qanday bog'liqligi kabi muhim savolga javob izlanadi. Tadqiqotdan olingan empirik topilmalar va nazariy xulosalar O'zbekistonda yashil budjetlashtirish amaliyotidagi vaziyatni ochib berishi kutilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jahon bankining 2022-yildagi "O'zbekiston "yashil" iqtisodiyot sari" hisobotida ^[3] O'zbekistonning "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasi, resurslardan foydalanish samaradorligi, yashil budjetlashtirish amaliyotini joriy etish zarurligi ko'rsatilgan. Hisobotda O'zbekistonda, ayniqsa, suv va suv resurslari samarasiz ishlatilishi, jumladan, foydalanilgan suvning har bir metr³ uchun iqtisodiy samaradorlik daromadi o'rtachadan yuqori bo'lgan mamlakatlarga qaraganda 14 AQSH dollarga past ekanligi ko'rsatib o'tilgan. O'zbekistonning yalpi ichki mahsulot birligiga to'g'ri keladigan energiya iste'moli YEMO mintaqasidagi o'rtacha ko'rsatkichdan qariyb 3 baravar va qo'shni Qozog'istondan 2 baravar ko'p ekanligi ham O'zbekistondagi "yashil" iqtisodiyotga o'tishga asosiy to'siqlarni raqamlarda ifodalab bergan. Shuningdek, hisobotda qishloq xo'jaligiga ta'sir ko'rsatadigan iqtisodiy yo'qotishlar 2030-yilga kelib YAIMning 1 foizini tashkil qilishi, hamda iqlim o'zgarishining mehnat unumdorligiga ta'sir natijasida ishchi kuchi bo'yicha taklifning 2-5 foiz punktga qisqarishi prognoz qilingan. Ushbu hisobotda O'zbekistonning "yashil" iqtisodiyotga o'tishda soliq-budjet siyosatini qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan bo'lib, davlat budjeti daromadlarini issiqxona gazlarining belgilangan miqdordan oshib ketganligi uchun jarimalar, uglerod solig'i, energetika subsidiyalarini bekor qilish orqali kengaytirish taklif qilingan. Hisobotda "yashil" iqtisodiyotga o'tishni davlat xarajatlarini iqlim nuqtayi nazaridan belgilash, davlat xarajatlari va investitsiyalarini qayta ko'rib chiqish orqali tezlashtirish tavsiya etilgan.

Iqtisodiy rivojlanish va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda Jahon bankining 2022-yildagi "O'zbekistonda "yashil" o'sish va iqlim o'zgarishi bo'yicha siyosiy muloqotlar turkumi" ish to'plamida ^[4] O'zbekistonning "yashil" iqtisodiyotga o'tishda fiskal vositalardan foydalanishi, hamda energetika sektori va "yashil" iqtisodiyot bo'yicha davlat tomonidan qabul qilinishi kerak bo'lgan strategiyalar yuzasidan tavsiyalar berilgan. Hisobotda O'zbekistonning 2030-yilgacha "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini amalga oshirishda "yashil" o'sishning kelishilgan ustuvor yo'nalishlari hamda 2050-yilgacha iqtisodiyotni dekorbanizatsiyalash bo'yicha uzoq muddatli istiqbolli rejalarni ishlab chiqish tavsiya qilingan. Ushbu hisobotda O'zbekiston "yashil" o'tish sari dadil qadam tashlayotganiga urg'u berilib, bu sa'y-harakatlar innovatsion fiskal vositalarni joriy etish bilan to'ldirilishi mumkinligi qo'shimcha qilinadi. Uglerod va yoqilg'i solig'ini iqtisodiy modellashtirish mamlakatga toza energiya va toza yoqilg'ini kengroq o'zlashtirish uchun rag'batlar belgilashga yordam berishi ta'kidlanib, "yashil" fiskal islohotning taqsimlash jihatlariga mos kelishi, "yashil" davlat xaridlarini kengaytirish "yashil" investitsiyalarni rag'batlantirishning yana bir siyosiy vositasi ekanligi ko'rsatib o'tiladi.

2023-yilda A.Xaydarov ^[5] olib borgan tadqiqotiga ko'ra, O'zbekiston issiqxona gazlari chiqindilari intensivligi bo'yicha dunyoda 5-o'rinni egallaydi, issiqxona gazlari intensivligi esa Markaziy Osiyodagi taqqoslanadigan mamlakatlarga qaraganda 2 baravar ko'p. Tadqiqotchining fikricha, global iqlim o'zgarishi sharoitida yashil budjetlashtirishga o'tishda ekologik barqaror o'sish modelidan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot atrof-muhitga nisbatan ijobiy va salbiy xarajatlar bo'yicha ma'lumotlarni o'rganish va O'zbekiston Respublikasida issiqxona gazlari emissiyalari bo'yicha mavjud ma'lumotlarni tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotda empirik va nazariy tahlildan iborat aralash yondashuv qo'llaniladi. Boshqacha qilib ayt-

ganda, tadqiqotda o'zgaruvchilar o'rtasidagi regression yoki korrelatyatsion bog'liqliklar aniqlanmaydi yoki faraz qilingan gipoteza tekshirilmaydi balki, to'plangan ma'lumotlarni deskriptiv tahlil qilishdan foydalanib tadqiqot savoliga javob qidiriladi.

Ushbu tadqiqotda ikkilamchi ma'lumotlardan foydalaniladi. Bundan ma'lumotlar tegishli vazirlik hisobotlari, YETTB, XVF BMTTD va boshqa xalqaro moliya institutlarining turli manbalari yoki hisobotlaridan olingan. Tadqiqotda, tadqiqotning asosiy maqsadi sanalgan O'zbekistonda yashil budjetlashtirish qanday amalga oshirilayotganligi, iqlim o'zgarishiga moslashish va uni yumshatish uchun davlat budjetidan qancha pul ajratilganligi tadqiq qilinadi. Bundan tashqari, tadqiqotda mamlakatdagi issiqxona gazlari emissiyasi holati ham qiyosiy muhokama qilinadi.

Tadqiqotda ma'lumotlar qiyosiy o'rganilib, mavjud nazariyalar keltiriladi va O'zbekistonga moslari tanlab olinadi. Deskriptiv tahlil va xalqaro moliya institutlarining tadqiqotlari chuqur o'rganilgandan so'ng tadqiqot savoliga javob izlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda yashil budjetlashtirish amaliyoti bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Birinchi bosqichda davlat budjeti xarajatlarining atrof-muhit va iqlim maqsadlariga qanchalik mos kelishini ko'rib chiqish ko'zda tutilgan. Bunda davlat budjeti xarajatlari atrof-muhit va iqlim o'zgarishiga qanchalik mosligi aniqlanadi, ya'ni xarajatlari shartli ravishda "ijobiy", "neytral" yoki "salbiy" xarajatlari sifatida tamg'alanadi. Tamg'alashning birinchi bosqichda Yevropa yashil taksonomiyasining 6 ta yo'nalishining birinchi va ikkinchi, iqlim o'zgarishiga moslashish va iqlim o'zgarishlarini yumshatish amaliyotlariga yo'naltirilgan xarajatlari tahlil qilinadi. Har ikki yo'nalish ham iqlim o'zgarishi bilan bog'liq bo'lganligi sababli, bu chora-tadbirlar davlat budjetini iqlim jihatidan tamg'alash amaliyoti, deb nomlanadi. Tamg'alashning ikkinchi bosqichida Yevropa Ittifoqi yashil taksonomiyasi 3-4-5-6-maqsadlari, ya'ni suv va dengiz resurslaridan barqaror foydalanish va muhofaza qilish, resurslardan samarali foydalanish va aylanma iqtisodiyotga o'tish, ifloslanishning oldini olish va nazorat qilish, biologik xilma-xillik va ekotizimlarni muhofaza qilish, tiklash hamda ularning xizmatlari maqsadlari birgalikda atrof-muhit bilan bog'liq boshqa maqsadlar kategoriyasiga kiritiladi va tamg'alanadi.

O'zbekiston Respublikasining konsolidatsiyalashgan budjeti tarkibiga davlat budjeti, davlat maqsadli jamg'armalarining budjetlari, budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari jamg'armalari va O'zbekiston Respublikasi Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi mablag'lari kiradi. BMT TD "O'zbekistonda iqlim budjetini belgilash: metodologiya va amalga oshirish yo'l xaritasi" nomli hisobotiga ko'ra ^[6], O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi iqlim bo'yicha davlat budjeti xarajatlarini tamg'alash (CBT) jarayonini faqat davlat budjeti xarajatlari doirasida amalga oshirilgani ko'rsatilgan. Demak, davlat maxsus jamg'armalarining budjetlari, budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari jamg'armalari va O'zbekiston Respublikasi Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi mablag'lari respublikadagi iqlimiy xarajatlarning muhim manbalari bo'lgan mablag'lar dastlabki CBT jarayonidan chiqarib tashlanadi. Ushbu tashabbus yashil budjetlashtirishga o'tish bo'yicha qisqa muddatli chora-tadbirlardan biri sifatida qaralib, uzoq muddatli istiqbolda respublika konsolidatsiyalashgan budjetining barcha qatlamlarini qamrab olish rejalashtirilgan. Shuni ham ta'kidlash kerakki, hozirgi vaqtda davlat budjeti an'anaviy tarzda amalga oshirilmoqda va uzoq muddatli istiqbolda O'zbekiston Dasturiy budjetlashtirishga o'tgandan so'ng yashil budjetlashtirishni amalga oshirish osonlashdi.

BMTTDning "Iqlim bo'yicha davlat xarajatlari va institutsional tahlili: O'zbekiston" nomli boshqa hisobotiga ko'ra ^[7], CBTni amalga oshirishning to'rtta asosiy choralari mavjud: "ijobiy" yumshatish choralari, "salbiy" yumshatish choralari, "ijobiy" moslashish choralari va "salbiy" moslashuv chora-tadbirlari. 2020–2022-yillar davomida iqlimga ijobiy xarajatlari sezilarli darajada oshganini ko'rishimiz mumkin (1-jadval)

1-jadval: 2020–2022-yillarda iqlim budjet xarajatlari¹

	2020	2021	2022
Davlat budjeti xarajatlari, jami (milliard so'm)	144,143.0	188,257.0	236,579.0
Ijobiy iqlim xarajatlari, jami (milliard so'm)	14,878.9	16,809.8	26,302.4
YAIM (milliard so'm)	602,193.0	738,425.0	888,342.0
Ijobiy iqlim xarajatlari (jami budjet xarajatlari nisbatan foizda)	10.3%	8.9%	11.1%
Ijobiy iqlim xarajatlari (YAIMga nisbatan foizda)	2.5%	2.3%	3.0%
Davlat budjeti xarajatlari yillik o'zgarishi dinamikasi, oldingi yilga nisbatan foizda		130.6%	125.7%
Ijobiy iqlim xarajatlari yillik o'zgarishi dinamikasi, oldingi yilga nisbatan foizda		113.0%	156.5%

1 Manba: Climate public expenditure and institutional review: Uzbekistan. <https://hr.mf.uz>

Jadvaldan ma'lumki, 2021-yilda ijobiy iqlim xarajatlari (jami budjet xarajatlariga nisbatan foizda) nisbati kamaygan. Bu kamayish tendensiyasi hukumatning iqlim o'zgarishiga e'tibor qaratmasligi bilan emas, balki hukumat 2021-yilda jami xarajatlarini keskin oshirgani bilan izohlanadi. Jadval ma'lumotlaridan shuni bilish mumkinki, ijobiy iqlim xarajatlari 2021-yilda 13 foizga, 2022-yilda esa 56,5 foizga oshgan. 2022-yilda iqlimga ijobiy xarajatlarning keskin oshishi (56,5 foiz) O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot sari dadil qadamlar tashlanayotganining yaqqol dalili bo'la oladi.

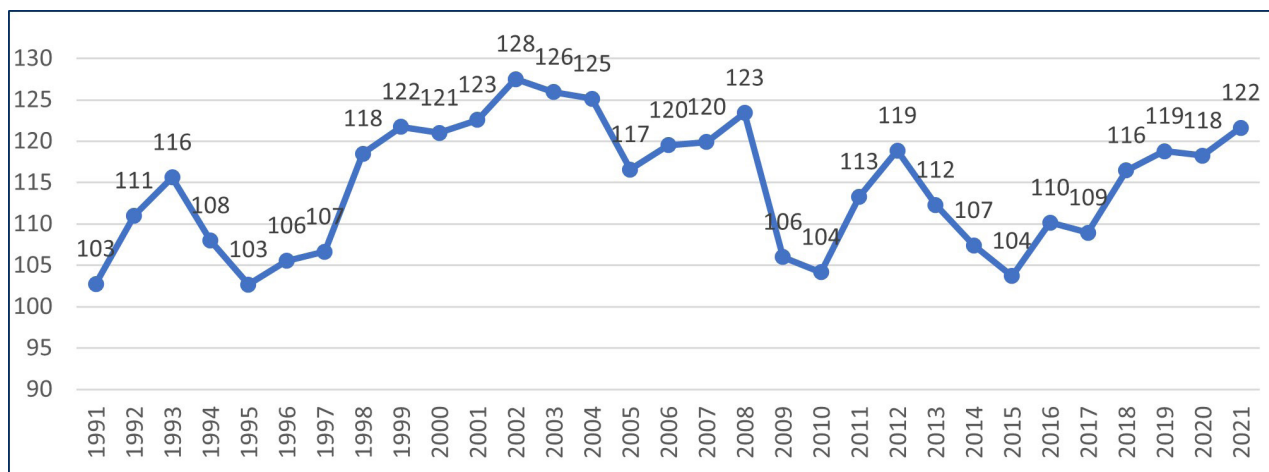
Yashil iqtisodiyotga o'tishning eng muhim vazifasi issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirish ekanligini va issiqxona gazlarini kamaytirish O'zbekistonda davlat budjetini iqlim jihatidan tamg'alashning asosiy maqsadi ekanligini hisobga olib, mamlakatda qancha issiqxona gazlari chiqarilishini turli sektorlar kesimida ko'rib chiqamiz (2-jadval).

2-jadval: Sektorlar bo'yicha issiqxona gazlari emissiyasi, mln t CO₂-ekv²

Yil	Energetika	Sanoat jarayonlari va mahsulotdan foydalanish	Qishloq xo'jaligi	Chiqindini qayta ishlash	Jami emissiya	O'rmon xo'jaligi va yerdan foydalanishning boshqa sohalari	Netto emissiya
1990	151,6	8,8	15,1	1,9	177,4	-14,1	163,3
2000	184,2	5,9	16,0	2,4	208,5	-6,4	202,1
2010	163,4	8,4	25,7	2,6	200,1	-12,9	187,1
2011	164,3	8,2	26,9	2,6	202,0	-13,3	188,6
2012	163,8	8,2	28,1	2,6	202,7	-12,9	189,8
2013	150,2	8,2	29,2	2,7	190,3	-11,3	179,0
2014	151,3	8,6	30,3	2,7	192,9	-13,0	179,8
2015	142,2	8,4	32,0	2,7	185,3	-12,2	173,1
2016	138,7	8,6	32,9	2,7	182,8	-10,5	172,3
2017	144,4	8,5	33,7	2,7	189,2	-8,6	180,6
Sektorlarning jami emissiyadagi ulushi							
1990	85.5%	5.5%	8.5%	1.1%	100.0%		
2013	78.9%	4.3%	15.3%	1.4%	100.0%		
2017	76.3%	4.5%	17.8%	1.4%	100.0%		

2-jadvaldan ko'rinib turibdiki, atmosferaga chiqayotgan issiqxona gazlarining asosiy qismi energetika sektoriga to'g'ri kelib, 1990-yilda jami emissiyadagi ulushi 85,5 foizni tashkil qilgan bo'lsa, 2013 va 2017-yillarda bu ko'rsatkich mos ravishda 78,9 va 76,3 foizni tashkil qilgan. O'zbekistonning aksariyat fuqarosidan "yashil" iqtisodiyot nima deb so'ralganda, ular katta ehtimol bilan quyosh panellari, shamol turbinalari kabi qayta tiklanadigan energiyadan foydalanish deb javob berishadi. Bu javob zahirida ilmiy asos borligini yuqoridagi statistikada ham ko'rdik. Boshqacha qilib aytganda kishilar "yashil" iqtisodiyot konsepsiyasini eshitganda, ular qazib olinadigan yoqilg'idan xalos bo'lishni tasavvur qilishlari ilmiy mantiqqa to'g'ri keladi. Shunday ekan, davlatning budjet-soliq siyosatidan foydalangan holda "yashil" iqtisodiyotga o'tish uchun davlat tomonidan energiya samaradorligini qo'llab-quvvatlash, uni rag'batlantirish, qayta tiklanuvchan energiya manbalariga kiritiladigan investitsiyalarni qo'llab-quvvatlashi maqsadga muvofiqdir.

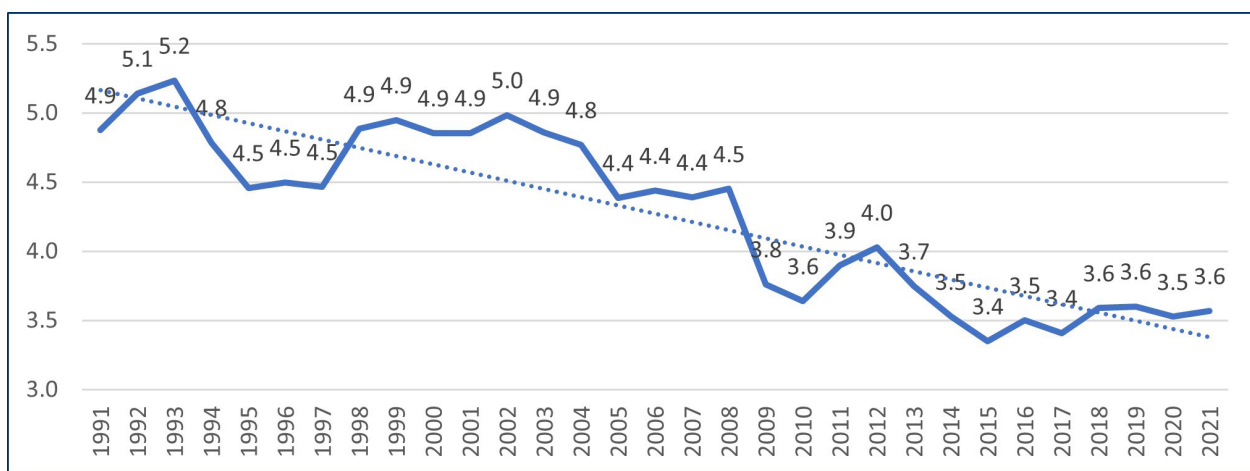
2 Manba: Climate public expenditure and institutional reviyew: Uzbekistan. <https://hr.mf.uz>

1-rasm: O'zbekistonning yillik CO₂ chiqindilari (million tonnada)

Manba: Internetning ochiq ma'lumotlari asosida mualliflar tomonidan tuzilgan. <https://ourworldindata.org/co2/country/uzbekistan>

1-rasmdan ko'rinib turibdiki, O'zbekistonning yillik CO₂ emissiyasi so'nggi 7-yil ichida o'sish tendentsiyasiga ega. Shuningdek, 2-rasmda O'zbekistonda aholi jon boshiga CO₂ emissiyasining o'rtacha pasayishi tendentsiyasiga ega ekanligi tasvirlangan. Bu tendensiya mualliflar tomonidan aholi sonining keskin o'sishi bilan izohlanadi.

2-rasm: O'zbekiston aholisi jon boshiga o'rtacha CO₂ chiqindilari (tonnada)³

7. XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijasida, yashil budjetlashtirish amaliyoti energiya samaradorligini oshirish va issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish maqsadlarini moliyalashtirish, barqaror rivojlanishni rag'batlantirish va iqlim o'zgarishi muammolarini hal qilishda hal qiluvchi rol o'ynashi xulosalandi. Yashil budjetlashtirish amaliyoti energiya tejankor infratuzilmaga sarmoya kiritish, energiya samaradorligini moliyaviy rag'batlantirish, iqlim bo'yicha ijobiy tashabbuslarni yanada kengaytirib borish orqali "yashil" iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish taklif qilindi. Iqlim xarajatlarini tamg'alash, ushbu xarajatlarni bosqichma-bosqich kengaytirib borish, monitoring qilish va hisobot berish kabi turli mexanizmlar orqali energiya samaradorligini oshirishga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. World Bank Group (2021) Groundswell report, World Bank. Available from: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/09/13/climate-change-could-force-216-million-people-to-migrate-within-their-own-countries-by-2050> (Accessed: 20 February 2024).
2. Climate change, World Health Organization. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health> (Accessed: 21 February 2024).

3 Manba: Internetning ochiq ma'lumotlari asosida mualliflar tomonidan tuzilgan.

3. "The World Bank and the Ministry of Economic Development and Poverty Reduction of the Republic of Uzbekistan. 2022. Towards a Greener Economy in Uzbekistan. ©World Bank."
4. "Ministry of Economic Development and Poverty Reduction of the Republic of Uzbekistan, The World Bank, The Regional Environmental Center for Central Asia, 2022. Green Growth and Climate Change in Uzbekistan Policy Dialogue Series: A Compendium of Proceedings. The World Bank: Washington D.C."
5. Moliyachi Ma'lumotnomasi. –№2 fevral 2023-yil. Available from: <http://tcmf.uz/pages/view?slug=moliyachi-malumotnomasi-2-fevral-2023-yil> (Accessed: 25 February 2024).
6. UNDP. Available from: https://erc.undp.org/api/download?filePath=%2Fdocuments%2F13028%2Fmgmtresponse%2Fkeyaction%2Fdoc_5634281773208682076IntegratedCBTmethodologyandroadmap_OCT20221.pdf (Accessed: 20 February 2024).
7. UNDP. Available from: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-01/RIA%20Report_Uzbekistan_RU.docx_.pdf (Accessed: 07 March 2024).

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.